

REAGAVIMAS Į PATYČIAS / SMURTĄ INTERNETINĖJE ERDVĖJE

INFORMACINIS-METODINIS LEIDINYS

TURINYS

- I. Įžanga / 4
  - II. Elektroninių patyčių paplitimas / 5
  - III. Elektroninių patyčių sandara / 5
  - IV. Visuomenės sveikatos specialistų veiksmai reaguojant į patyčias, kitokį smurtinį elgesį internetinėje erdvėje / 6
  - V. Mokinio veiksmai patiriant patyčias ar kitokį smurtinį elgesį internetinėje erdvėje / 7
  - VI. Patarimai tėvams siekiant, kad vaikas išliktų saugus internetinėje erdvėje / 7
  - VII. Literatūra / 8
-

INFORMACINIS-METODINIS LEIDINYS

**REAGAVIMAS
Į PATYČIAS / SMURTĄ
INTERNETINĖJE
ERDVĖJE**

Vilnius, 2022

IŽANGA

Leidiny s skirtas asmens ir visuomenės sveikatos specialistams, sveikatos edukologams, taip pat tiems, kurių darbas susijęs su vaikais, specialistams, dirbantiems visuomenės sveikatos ugdymo ir mokymo srityje.

Dėl šiuo metu pasaulyje paplitusių informacinių technologijų vartojimo, lengvo jų prieinamumo bet kokio amžiaus ir bet kokios socialinės, padėties žmonėms, atsirado ir labai paplito dar viena nauja patyčių rūšis – elektroninės patyčios (angl. *Cyberbullying*). Elektroninės patyčios – agresyvus tyčinis bei pasikartojantis vieno individo arba grupės žmonių prieš auką nukreiptas veiksmas elektroninėje erdvėje, kai auka negali lengvai apsiginti. Apie tai kalba Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų (Budapešto konvencija). Elektroninius nusikaltimus apima nusikaltimai kompiuterinių duomenų ir sistemų konfidencialumui, vientisumui ir prieinamumui ir kitos nusikalstamos veikos elektroninėje erdvėje: elektroniniai sukčiavimai, nusikaltimai, susiję su vaikų seksualiniu išnaudojimu, autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimai, rasistinio ir ksenofobinio pobūdžio nusikaltimai. Todėl labai svarbu didinti visuomenės kibernetinį saugumą per vaikų, jaunimo mokymą bei informavimą.

Patyčios elektroninėje erdvėje vyksta internetu, elektroniniu paštu, mobiliuoju telefonu ar kitose elektroninėse terpėse, paskelbiant ir siunčiant netinkamus tekstus, melą, prasimanyms, nuotraukas, vaizdo įrašus apie asmenis, skelbiant privačius jų duomenis (pavyzdžiui, elektroninių pokalbių tekstą). Patyčių objektui paprastai iškyla neįveikiama problema – jis negali nei pašalinti tų duomenų, nei jų paneigti, dažniausiai tiksliai nežino, nei kas juos skleidžia, nei kas šiuos duomenis gauna. Dėl šių duomenų privataus pobūdžio asmuo dažniausiai vengia kreiptis pagalbos į tėvus ir mokytojus, mokykloje dirbančius specialistus, todėl nerandant išeities, esant didelei įtampai ir stresui, neretai jam kyla minčių ir apie savižudybę. Dažnas atvejis, kai mokinys pablogėjęs savijautai kreipiasi į visuomenės sveikatos specialistą, todėl labai svarbu turėti žinių ir tinkamai patarti.

ELEKTRONINIŲ PATYČIŲ PAPLITIMAS

2021 metais Lietuvoje buvo atliktas kiekybinis mokytojų, dalyvavusių projekto „Saugesnis internetas“ veiklose, nuomonės tyrimas. Kaip parodė jo rezultatai, mokiniams internete labiausiai gresia susidūrimas su neteisėta ir žalinga informacija, priekabiavimas ir patyčios bei grėsmės, kylančios iš sunkiai kontroliuojamo naudojimosi internetu laiko. Remiantis tyrimo duomenimis, dauguma mokyklų darbuotojų mokinius moko, kaip saugiai naudotis internetu kasdieniame gyvenime bei mokymosi tikslais, beveik du trečdaliai respondentų informacijos saugesnio interneto temomis dažniausiai ieško tinklalapyje www.draugiskasinternetas.lt. ir kt.

Tarptautinės tyrimų kompanijos (TNS) atlikto tyrimo duomenimis, internete jaunuoliai vidutiniškai praleidžia daugiau nei 3 val. per dieną. Didžioji dalis, arba 72 proc., 15–19 metų amžiaus Lietuvos jaunuolių teigia komentuojantys ar vertinantys įvairaus pobūdžio turinį elektroninėje erdvėje – žinutes, pranešimus, straipsnius ir pan. Ypač aktyviai savo nuomonę internete jaunuoliai reiškia rašydami komentarus tinklaraščiuose (20 proc. 15–19 metų amžiaus grupės atstovų). Kiek mažiau jaunuolių rašo komentarus naujienų portaluose – 17 proc. Absoliuti dauguma 15–19 metų amžiaus interneto vartotojų yra įsitraukę į socialinius tinklus. 90 proc. jų naudojami socialinių tinklų svetainėmis, o 77 proc. iš jų tai daro kasdien. Jaunuoliai socialinių tinklų svetainėse bendrauja aktyviai. 84 proc. šios grupės internautų socialiniuose tinkluose bendrauja su draugais, šeimos nariais, 70 proc. komentuoja draugų nuotraukas ir žinutes, o 62 proc. stebi pasikeitimus draugų, pažįstamų profiliuose.

ELEKTRONINIŲ PATYČIŲ SANDARA

Virtualioje erdvėje vykstančios patyčios yra anonimiškesnės: priekabiautojas gali išsaugoti savo anonimiškumą ir aukos, ir stebėtojų atžvilgiu. Šis anonimiškumas skatina galios pojūtį ir mažesnę savikontrolę, nes priekabiautojas gali išlikti beveidžiu. Šioje situacijoje svarbu vaikus mokyti įvairių elektroninių patyčių įveikos strategijų. Įveika gali būti apibūdinama kaip kognityvinės, emocinės ir elgesio pastangos, kuriomis siekiama sumažinti, valdyti ar toleruoti stresinių įvykių pasekmes. Dauguma priekabiautojų, apie 80 proc., pažįsta savo aukas. Elektroninių patyčių plitimas yra sunkiai kontroliuojamas. Dažniausios elektroninių patyčių formos, pagal Olweus (1993), yra tokios:

- Įžeidinėjimai virtualioje erdvėje, kai vaikas yra įžeidinėjamas viešai, kitiems matant ar girdint.
- Apsimetimas kitu asmeniu ir kenkimas to žmogaus reputacijai. Elektroninėje erdvėje yra lengva išlikti anonimišku ir slėpti savo tapatybę arba apsimesti tuo, kuo nesi.
- Apgaulės būdu išgaunama asmeninė žmogaus informacija ir paviešinama. Tai gali būti asmeninės nuotraukos, vaizdo įrašai, prisijungimo duomenys ir kt.
- Atstūmimas, ignoravimas ar nepriėmimas į draugų grupes pokalbių kambariuose, socialiniuose tinkluose.

- Persekiojimas, kai grasinama kaip nors pakenkti kito saugumui, panaudoti smurtą, teigiama, kad vaikas yra paslapčia stebimas.
- Smurtinių veiksmų filmavimas, įkėlimas ir platinimas internete. Kalbant apie smurtinių vaizdų filmavimą, svarbu paminėti reiškinį pavadinimu „linksmais smūgis“; arba „fiksuojamasis užpuolimas“ (angl. *happy slapping*).

VISUOMENĖS SVEIKATOS SPECIALISTŲ VEIKSMAI REAGUOJANT Į PATYČIAS, KITOKĮ SMURTINĮ ELGESĮ INTERNETINĖJE ERDVĖJE

1. Pranešimas kompetentingoms institucijoms. Sužinoję apie viešą patyčių ar kitokio smurtinio elgesio atvejį internetinėje erdvėje, praneškite Ryšių reguliavimo tarnybai pateikdami pranešimą interneto svetainėje adresu www.draugiskasinternetas.lt.
2. Grėsmės vaikui, jo sveikatai ir saugumui įvertinimas. Jei grasinama ar persekiojama, kreipkitės į policiją bendruoju skubiosios pagalbos tarnybų numeriu 112.
3. Reikalingos informacijos išsiaiškinimas. Kuo daugiau turėsite informacijos apie situaciją, tuo aiškesnis bus veiksmų planas.
4. Turimų įrodymų išsaugojimas. Geriausia turėti ir elektroninę, ir spausdintą įrodymų kopijas. Siekiant nustatyti skriaudėjo tapatybę, galima pasitelkti į pagalbą interneto tiekėją ar mobiliojo ryšio operatorių, taip pat galima kreiptis į policiją.
5. Pranešimas visų įsitraukusių į patyčias vaikų tėvams. Informuokite apie konkrečią situaciją (kas įvyko, kaip vaikai įsitraukė ir pan.). Svarbu, kad šie visi veiksmai būtų inicijuoti nukentėjusiam vaikui žinant.
6. Emocinės ar psichologinės pagalbos suteikimas elektronines patyčias patyrusiam mokinui. Pasiūlykite kreiptis pagalbos į mokykloje dirbantį psichologą, Vaikų liniją, Jaunimo liniją, Pagalbos vaikams liniją ar kt.
7. Pokalbis su skriaudėjo tėvais, kad jie stebėtų savo vaiko elgesį tiek namuose, tiek elektroninėje erdvėje, taikytų naudojimosi kompiuteriu ir kitomis informacinėmis priemonėmis apribojimus.
8. Patyčias patiriančio vaiko apsauga nuo galimo skriaudėjų keršto. Kartu su nuskriaustuoju apgalvokite jo saugumo planą, t. y. kaip jis galėtų išvengti patyčių (pavyzdžiui, blokuoti siuntėjus, keisti privatumo nuostatas), kam turėtų nedelsdamas pranešti, jei patyčios pasikartos.
9. Ignoravimo arba vengimo strategijos. Tai neatsakymas į žinutes, telefono padėjimas, paskyros susikūrimas kitame socialiniame tinkle.
10. Konfrontacijos su priekabiautoju įveikos strategijos. Tai galėtų būti neagresyvi konfrontacija, pavyzdžiui, pasakymas priekabiautojui nustoti ir kt.
11. Veiksmai, kuriuos taikant naudojamas elektroninės erdvės privalumais ir taip apribojamas bendravimas su priekabiautoju.

MOKINIO VEIKSMAI PATIRIANT PATYČIAS AR KITOKĮ SMURTINĮ ELGESĮ INTERNETINĖJE ERDVĖJE

1. Svarbu neatsakinėti į jokių bandymus susisiekti (pavyzdžiui: žinutes, skambučius, el. laiškus).
2. Neištrinti žinučių. Jeigu žinutėmis siekiama pasityčioti, įbauginti, užpulti, būtina išsaugoti jas ir pateikti vėliau kaip įrodymus.
3. Patartina blokuoti siuntėją. Galima užblokuoti telefono numerį, iš kurio gaunamos nemalonios žinutės ar sulaukiama skambučių. Interneto svetainėse, pavyzdžiui, socialiniuose tinkluose, taip pat galima užblokuoti įžeidinėjantį asmenį pakeitus privatumo nuostatas.
4. Patiriant elektronines patyčias reikėtų kreiptis ir į policiją bendruoju skubiosios pagalbos tarnybų numeriu 112 arba el. *paštu info@policija.lt*.
5. Neteikti asmeninės informacijos svetimiems/nepažįstamiems žmonėms: elektroninio pašto adreso, telefono numerio, namų adreso, tėvų kontaktų.
6. Vengti elektroninės erdvės vietų, kuriose gali lankytis skiaudėjai. Pavyzdžiui, jeigu priekabaujama žaidžiant internetinį žaidimą, reikia pabandyti rasti kitą vietą ar būdą, kaip galima žaisti šį žaidimą.
7. Pasikalbėti apie tai su tėvais, kitais žmonėmis, kuriais pasitikima. Pokalbis su tėvais, draugais, mokytojais ir kitais žmonėmis – puikus būdas pradėti spręsti problemą. Tėvai gali vaikams pasiūlyti būdų, kaip valdyti tokias situacijas, patys būdami sudėtingų situacijų įveikimo modeliais ir reaguodami į vaikų taikomas įveikos strategijas.
8. Užstoti nuskriaustąjį – parašyti palaikantį komentarą kaip atsaką į įžeidimus.

PATARIMAI TĖVAMS SIEKIANT, KAD VAIKAS IŠLIKTŲ SAUGUS INTERNETINĖJE ERDVĖJE

1. Susipažinkite su socialiniais tinklais, kuriuos naudoja Jūsų vaikas, peržiūrėkite jų registracijos ir saugumo nustatymus. Susipažinkite su pagrindinėmis socialinio tinklo funkcijomis.
2. Įsigilinę į socialinę platformą, pakalbėkite su vaiku, ką jis labiausiai mėgsta joje veikti, ar daug draugų ten turi, ar visus iš jų pažįsta.
3. Paaiškinkite, kodėl reikia naudoti saugumo nustatymus.
4. Susipažinkite su specialia edukacine programa jaunimui „Saugumas man patinka!“ (www.saugumaspatinka.lt). Programa siekiama suteikti jaunimui daugiau žinių apie saugumą elektroninėje erdvėje, paskatinti jaunas žmones aktyviai prisidėti prie patyčių ir smurto tarp jaunimo mažinimo.

LITERATŪRA

1. K. Verseckienė, 11–14 metų paauglių elektroninių patyčių įveikos strategijų sąsajos su paauglio santykių su tėvais kokybe ir elektroninių patyčių ypatumais. Magistro darbas. Prieiga internete: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/125703/1/kristina_verseckiene_md.pdf.
2. Kiekybinis mokytojų, dalyvavusių projekto „Saugesnis internetas“ veiklose, nuomonės tyrimas. Prieiga internete: <https://www.draugiskasinternetas.lt/wp-content/uploads/2021/12/Sociologinio-tyrimo-ataskaita2021.pdf>.
3. Reagavimas į patyčias / smurtą internetinėje erdvėje. Prieiga internete: https://www.zum.kaisiadorys.lm.lt/file/repository/II_REAGAVIMAS_I_PATYCIAS_SMURTA_INTERNETINEJE_ERDVEJE.pdf.
4. E. Karmaza, N. Grigutytė, E. G. Karmazė. Smurtas mokykloje: prevencija ir pagalba. Metodinės rekomendacijos, 2007.
5. R. Povilaitis, J. S. Jasiulionė. Moku bendrauti be patyčių, 2008.
6. Patyčių prevencija mokykloje. Kiekvieno darbuotojo atsakomybė. Lankstinukas, Vaikų linija.
7. Reagavimo į patyčias mokykloje rekomendacijos. Parengė Šiaulių m. pedagoginė psichologinė tarnyba, Vaikų linija, 2019 (Rekomendacijos leidinio forma 2019 m. rugpjūčio mėn. perduotos visoms mokykloms, taip pat skelbiamos Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos interneto svetainėje).
8. A. Kurienė. Ką kiekvienas vaikas turi žinoti apie smurtą ir kaip išlikti saugiam, 2007.
9. M. Mažionienė, R. Povilaitis, I. Suchodolska. Elektroninės patyčios ir jų prevencija, 2012. Patyčių prevencija klasėje. Vadovas mokytojams, 2010.
10. www.bepatyciu.lt.
11. www.saugumaspatinka.lt.
12. www.draugiskasinternetas.lt.
13. www.esaugumas.lt.
14. M. Mažionienė, R. Povilaitis, I. Suchodolska. Elektroninės patyčios ir jų prevencija, 2012.
15. Kaip išgyvendinti patyčias. Patarimai suaugusiems. Prieiga internete: <https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/patycioms-ne-20.pdf>.

www.smlpc.lt